

Persbericht

Brussel, 22 juni 2023

Studie van de lokale financiën 2023

Vlaamse steden en gemeenten slagen erin om de kostenexplosie op te vangen

Het lokale economische landschap kreeg met de forse inflatie een harde klap te verwerken, wat tot een brutale financiële schok heeft geleid.

De Vlaamse lokale besturen slagen erin de spectaculaire kostenexplosie van 2022-2023 (+13,2% met +1,7 miljard euro) evenwel op te vangen, dankzij een toename van de inkomsten vanaf 2023 (of 13,3% met +1,8 miljard euro) als gevolg van de inflatie.

Via indexatie nemen de belastingontvangsten immers 'automatisch' toe via de Opcentiemen Onroerende Voorheffing (OOV) en de Aanvullende Personenbelasting (APB).

De gemeenten hebben deze belangrijke aanvullende belastingen dus niet verhoogd.

Ook extra werkingssubsidies van Vlaanderen dragen bij tot dit financieel evenwicht (gemeentefonds, tegemoetkoming voor personeels- en energie-uitgaven e.a.). Maar vooral een fiscale 'extra' opbrengst uit de APB in 2023 door een technische ingreep van de FOD Financiën speelt een rol.

Op dit ogenblik staan in de meerjarenplannen van de Vlaamse lokale besturen nog voor 9,6 miljard euro investeringen voor de periode 2023-2025 op de planning.

De Vlaamse lokale besturen behouden een financiële marge van 1,3% in de ramingen 2023 (201 miljoen euro). Ze beschikken daarnaast over reserves, die ze hebben opgebouwd door de resultaten van de voorbije jaren. Het in evenwicht houden van de uitgaven en ontvangsten in het meerjarenplan is een permanente oefening, die elk jaar opnieuw afgelijnde beleidskeuzes vereist. Het opstellen van meerjarenplannen is tenslotte gebaseerd op schattingen, terwijl de realiteit op de jaarrekening doorgaans veel gunstiger uitvalt.

Uitgaven en inkomsten blijven in evenwicht

De Vlaamse lokale besturen krijgen in de loop van 2022-2023 een uitzonderlijke uitgavenstijging van 13,2% te verwerken. De hoge inflatie zorgde samen met piekende energieprijzen voor een spectaculaire kostenexplosie. Niet alleen de loonkosten en de energiefacturen wegen zwaar, maar ook de stijgende prijzen van bouwmaterialen hebben de kostprijs van investeringen doen toenemen. Een dergelijke schok van meer dan 10% in de lokale uitgaven dateert van 1990 en vroeger.

De Vlaamse lokale besturen voorzien 1,7 miljard euro¹ meer uit te geven dan aanvankelijk voorzien bij de vorige update van het meerjarenplan in 2021. Vorig jaar zagen de lokale besturen zich genoodzaakt om hun plannen bij te sturen, vanwege de onzekerheid over prijzen en toekomstige ontvangsten. De raming voor 2023 neemt nu de onvoorziene uitgavenstijging voor 2022 mee in de aangepaste meerjarenplannen 2020-2025, aangezien de cijfers van 2022 aanvankelijk nog geen rekening hielden met een snel aantrekkende inflatie².

In Vlaanderen zijn lokale besturen en OCMW's verplicht om hun begroting te beheren in de zogenaamde Beheers- en Beleidscyclus. Deze cyclus voorziet dat gemeenten en steden in het jaar na afloop van de legislatuur een positief begrotingsresultaat (of minstens een evenwicht) moeten realiseren, om te voorkomen dat het volgende gemeentebestuur met een begrotingstekort van start gaat.

De prognose voor 2023 toont ook dat de exploitatieontvangsten met 1,8 miljard euro toenemen³. De inflatie van 2022 zorgt namelijk met een jaar vertraging automatisch voor een stijging van de ontvangsten door de indexatie van de kadastrale en fiscale inkomens. Daarbovenop verwachten gemeenten door een technische aanpassing in 2023 een éénmalige 'extra' ontvangst uit de APB.

De analyse van Belfius Strategic Research toont aan dat onder meer dankzij deze meevallers de financiële marge voor de Vlaamse lokale besturen ook in 2023 behouden blijft (1,3%). Daarnaast hebben gemeentebesturen ook hun beleidskeuzes onder de loop genomen om ervoor te zorgen dat de uitgaven en ontvangsten in evenwicht blijven.

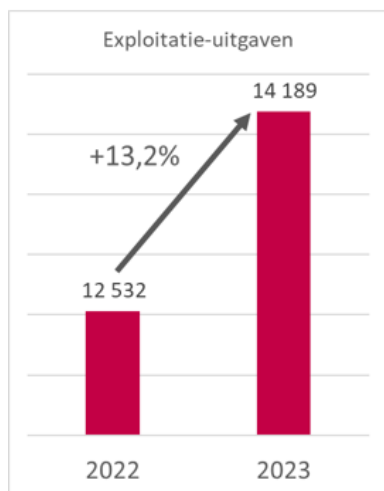
Een spectaculaire uitgavenexplosie van 13,2%

De Vlaamse lokale besturen voorzien dus 1,7 miljard euro meer uit te geven dan aanvankelijk voorzien bij de vorige update van het meerjarenplan einde 2021. In 2023 schrijven ze voor de exploitatie een uitgaventotaal van 14,2 miljard euro of 2.118 euro per inwoner in.

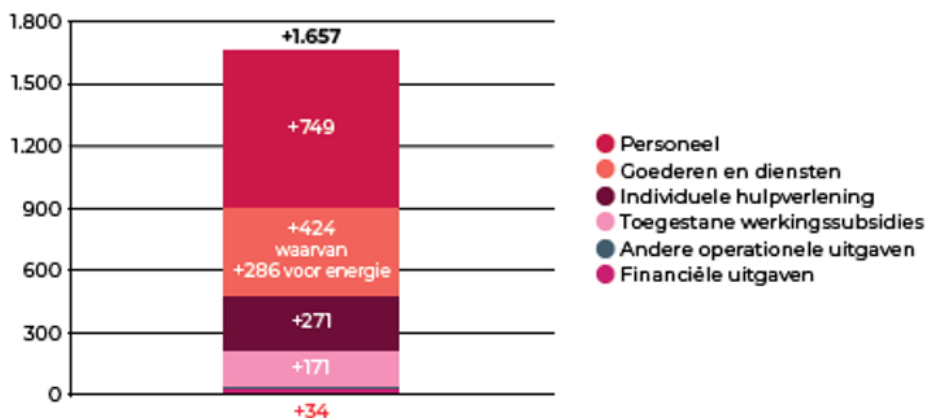
¹ Bij een uitgaventotaal van 14,2 miljard euro voor de exploitatie in 2023.

² De oplopende inflatie leidde tot een trapsgewijze bijstelling van de geplande cijfers, met in totaal 5 overschrijdingen van de spilindex (5 x 2%).

³ Bij een ontvangstentotaal van 15,1 miljard euro voor de exploitatie in 2023.

Welke uitgaven nemen toe in 2023? (in miljoen EUR)

Loonkosten 12,4% hoger

De meeste gemeenten gingen voor 2022 uit van slechts 1 loonindexaanpassing, maar intussen weten we dat er maar liefst 5 aanpassingen van de lonen elkaar opvolgden. Hierdoor stijgen de loonkosten bij de Vlaamse lokale besturen met 12,4%, inclusief de baremieke loonsverhogingen. Dit gaat al gauw om 749 miljoen euro extra uitgaven, bijna de helft van de 1,7 miljard euro meeruitgaven (45%). De totale personeelskosten zouden 6,8 miljard euro bedragen, dit is 48% van de exploitatie-uitgaven.

Het grootste effect in 2023 wordt veroorzaakt door de inflatiegebonden loonaanpassingen. Lokale besturen nemen echter steeds meer niet-vastbenoemde personeelsleden in dienst, ter vervanging van de statutaire medewerkers. Hierdoor klimt de loonmassa van het niet-vastbenoemd personeel op tot 4 miljard euro (+566 miljoen euro), wat neerkomt op 58% van de personeelskosten.

Bovendien lopen de pensioenbijdragen, die gemeenten betalen om de pensioenen van hun statutair personeel op rust te verzekeren, op. Dit resulteert in de raming van de personeelskosten onder meer in een stijging van de responsabiliseringsbijdragen voor de pensioenen van het vastbenoemde personeel van 260 tot 350 miljoen euro in 2025.

Tot slot ondervinden de gemeenten de gevolgen van de krapte op de arbeidsmarkt, waardoor ze steeds moeilijker de juiste profielen vinden.

Energie-uitgaven verdubbelen

De aankoopkosten van goederen en diensten stijgen met maar liefst 424 miljoen euro (+15,1%), waarvan 286 miljoen euro (of meer dan de helft) te wijten is aan de ongekennde stijging van energieprijzen. Deze prijsstijging heeft ertoe geleid dat de energie-uitgaven van Vlaamse lokale besturen tussen 2022 en 2023 zijn verdubbeld tot 541 miljoen euro. De aankoopkosten voor gas worden zelfs op meer dan een verdrievoudiging geraamd. Gelukkig is een deel van de gemeenten nog tijdelijk beschermd tegen deze prijsstijgingen dankzij vaste langetermijncontracten. Straatverlichting alleen al kost de gemeenten in 2023 145 miljoen euro of 27% van het energiebudget.

Dit is bijna een verdubbeling (+78%) ten opzichte van voorgaande jaren.

Steden en gemeenten die al een eind gevorderd zijn met duurzame investeringen, zoals bijvoorbeeld straatverlichting vervangen door energiezuinige ledverlichting of gebouwen energiezuinig maken, voelen de gestegen energiekosten minder. Bovendien helpt het opwekken van eigen energie om de energiefactuur te verlichten.

De energieprijzenhousse heeft ook geleid tot een toename in de hulpvragen om inwoners te helpen bij het betalen van hun oplopende energiefacturen. Hoewel de impact van de covidcrisis afneemt, blijven er toch nog uitgestelde zorgvragen.

Ook de leeflonen werden geïndexeerd, wat heeft geleid tot een stijging van de OCMW-uitgaven voor individuele hulpverlening, ondanks het feit dat het aantal leefloners in de loop van 2022 lichtjes is gedaald. Naast leefloon neemt ook de andere individuele hulpverlening met 171 miljoen euro toe, grotendeels als gevolg van de Oekraïne-crisis die in 2022 uitbrak. Vlaanderen huisvest meer dan de helft van deze tijdelijk beschermde personen. De gemeenten ontvangen voor de lokale opvang een compensatie van de regionale overheid.

De fors gestegen lonen en prijzen hebben eveneens gevolgen voor gemeentedotaties aan onder meer politiezones en hulpverleningszones

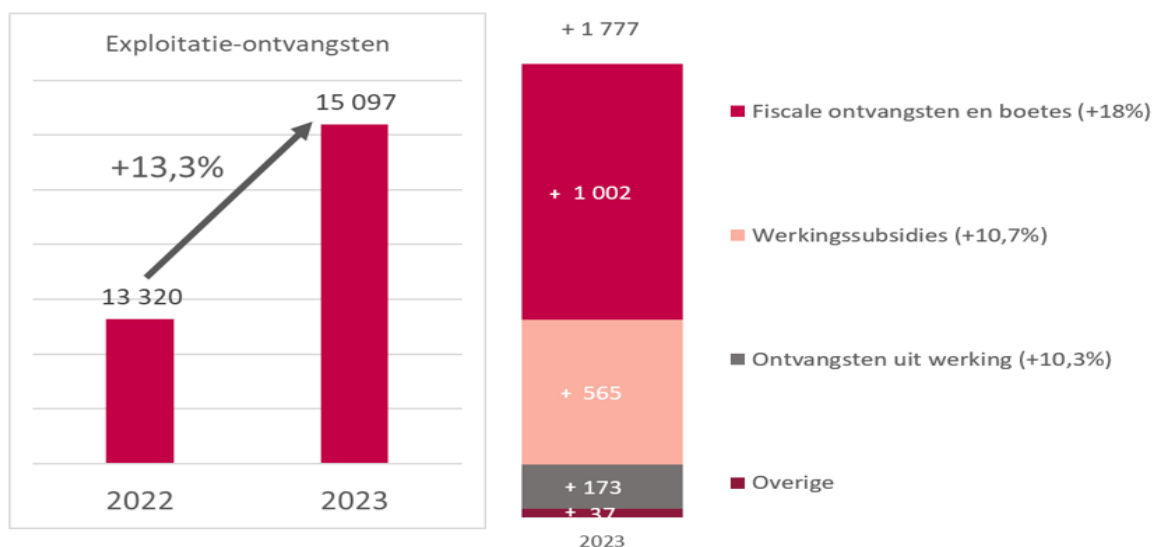
Dat geldt in het bijzonder voor de politiezones, waar de personeelskost meer dan 90% deel uitmaakt van de exploitatie-uitgaven. De meerkosten aan werkingssubsidies komen in 2023 uit op 271 miljoen euro. In totaal vloeit bijna 1,3 miljard euro van de gemeenten naar de politiezones en nog eens 403 miljoen euro naar de hulpverleningszones, een stijging van respectievelijk +11,5% en +12,5% tot 188 en 60 euro per inwoner.

Gestegen rente leidt tot hogere financiële kosten van nieuwe leningen

Daarnaast ging de rente omhoog, waardoor de jarenlange neerwaartse trend van financiële uitgaven (interesten) volledig is omgebogen. Die uitgaven nemen met een kwart toe in de prognose voor 2023, maar vormen slechts een beperkte fractie (2%) van de exploitatie-uitgaven. Een aantal besturen anticipeert alvast op de hogere rente. In het meerjarenplan houden lokale besturen dus rekening met hogere financiële kosten van nieuwe leningen, evenals met de herziening van rentevoeten voor de lopende leningen (jaarlijks, elke 3 jaar, elke 5 jaar). Dit gaat om leningen voor de algemene financiering van hun werking en investeringen.

Groter volume aan ontvangsten zorgt voor evenwicht

Aan ontvangstenzijde volgt vanaf 2023 een geleidelijke toename van een reeks ontvangsten die mee evolueren met de inflatie. Dit gaat onder meer over belastingontvangsten, huurinkomsten, vergoedingen voor dienstverleningen en werkingssubsidies. Samen goed voor een toename van 13,3% of 1,8 miljard euro. Lokale besturen voorzien in totaal 15,1 miljard euro ontvangsten te genereren voor de exploitatie in 2023, d.i. 2.254 euro per inwoner.

Fiscale ontvangsten stijgen automatisch door indexatie van de inkomens

Bij de belastingontvangsten verhogen eerst de inkomens uit de **opcentiemen van de onroerende voorheffing (OOV)** tot 2,8 miljard euro. Deze stijging is gebaseerd op de kadastrale inkomens die mee evolueren met de inflatie. Voor de OOV is er in 2023 een groei van 11,8%, die voortgestuwd wordt door de stevige indexatie.

De OOV zijn met 43% de belangrijkste bron van fiscale inkomens voor Vlaamse lokale besturen.

De **aanvullende personenbelasting (APB)** laat met 29,7% tot 2,7 miljard euro de meest opzienbarende groei zien. Er is niet alleen het eerste groei-effect door de indexering van de fiscale inkomens, maar er is ook een onverwacht element. De gemeenten voorzien namelijk in 2023 een eenmalige extra-ontvangst uit de APB, omdat de FOD Financiën de kalender voor de doorstorting van deze ontvangsten heeft aangepast en hierdoor 14 in plaats van 12 maanden zal doorstorten. Deze versnelde doorstorting is een technische ingreep.

Omdat in 2022 en 2023 slechts enkele gemeenten een aanpassing van de **aanslagvoeten** voor de OOV en APB voorzien, blijft het gemiddelde tarief nagenoeg ongewijzigd.

Bleven **lokale belastingen** tijdens de covidjaren eerder stabiel, dan worden deze belastingen in 2023 opnieuw geactiveerd met een stijging van 9,3%. Specifieke lokale belastingen die toenemen in de ramingen zijn hoofdzakelijk gerelateerd aan boetes⁴, tweede verblijven, leegstand en algemene bedrijfsbelasting.

⁴ Uitbreiding toepassingsgebied van GAS-5 komt op kruissnelheid, waardoor gemeenten zelf beperkt snelheidsovertredingen kunnen beboeten. Slechts enkele gemeenten voorzien dit.

Steun van Vlaamse en federale overheid

Lokale besturen kunnen voor een deel van de uitgaven rekenen op de steun van andere bestuursniveaus. Zo heeft de Vlaamse regering extra middelen vrijgemaakt om hen te helpen bij het opvangen van de oplopende personeels- en energiekosten. Voor 2023 gaat het om 94 miljoen euro extra. Dit bedrag loopt in 2024 verder op tot 124 miljoen euro en in 2025 tot net geen 150 miljoen euro.

Daarnaast wordt de Gemeentefondsdotatie jaarlijks verhoogd met 3,5% en worden specifieke dotaties verruimd. Het federale bestuursniveau neemt de leeflonen van tijdelijk beschermden uit Oekraïne voor zijn rekening, waarvan Vlaamse steden en gemeenten meer dan de helft opvangen. Vlaanderen financiert de kosten van de lokale noodopvang.

Niet onbelangrijk voor lokale besturen: om beter het hoofd te bieden aan de stijgende pensioenuitgaven komt de Vlaamse regering tussen in de helft van de responsabiliseringsbijdrage, die lokale besturen verschuldigd zijn voor de pensioenen van hun statutaire ambtenaren.

Uitgaven en ontvangsten in evenwicht houden is een permanente oefening en vereist afgelijnde beleidskeuzes

Samen behouden lokale besturen voldoende financiële marge in hun meerjarenplannen en hebben ze voldoende reserve om een schok zoals die zich nu voordoet op te vangen.

Concreet: de zogenaamde Autofinancieringsmarge (AFM) van Vlaamse lokale besturen voorziet in de plannen 201 miljoen euro voor 2023, wat neerkomt op 1,3% van de exploitatie-ontvangsten. Om deze marge te behouden hebben ze aanpassingen in de jaarlijkse uitgavenbudgetten 2022-2025 doorgevoerd. De marge mag tijdelijk negatief zijn, maar tegen 2025 moet er opnieuw een evenwicht worden bereikt.

Tegelijkertijd spreken lokale besturen hun reserves substantieel aan om te kunnen blijven investeren. Indien de AFM het toelaat, kunnen lokale besturen leningen aangaan om hun lokale plannen te realiseren.

Qua reserves bestaan er grote verschillen tussen lokale besturen. Enkele steden en gemeenten zitten in hun ramingen met een negatieve reserve, terwijl andere dan weer over heel comfortabele reserves beschikken. Deze reserves zijn opgebouwd door de resultaten van de voorbije jaren. Meerjarenplannen blijven uiteindelijk schattingen, terwijl de realiteit op de jaarrekening doorgaans veel gunstiger uitvalt. Reserves verzekerd dus.

Lokale besturen blijven investeren

Nu investeringsprojecten duurder uitvallen door de stijging van de bouwrijzen is het onvermijdelijk dat sommige projecten worden uitgesteld of geschrapt. Steden en gemeenten blijven desondanks voor hetzelfde investeringsbedrag projecten plannen.

Op dit ogenblik staat in de meerjarenplannen van Vlaamse lokale besturen nog steeds een totaalbedrag van 9,6 miljard euro aan investeringen gepland voor de resterende periode 2023-2025.

Energietransitie en duurzaam beleid van gemeenten

Het is essentieel om duurzaam te blijven investeren, aangezien het lokale patrimonium doorgaans niet erg energiezuinig is. Investeringsprojecten en het financieren ervan brengen ook meer exploitatie-uitgaven met zich mee, zoals voor de opvolging en uitbating van nieuwe infrastructuur.

Wellicht blijven investeringen waarvoor steden en gemeenten Vlaamse subsidies ontvangen – zoals rioleringswerken, wegenwerken en fietsinfrastructuur - op de lijst met uit te voeren werken staan.

Lokale besturen hebben een echte voorbeeldfunctie te vervullen in de strijd tegen klimaatverandering. Bovendien worden ze door middel van regelgeving en beschikbare subsidies steeds verder aangezet tot duurzame investeringen voor de toekomst, om energie-efficiëntie na te streven en de gemeenten klimaatbestendig te maken.

Bijna alle gemeenten tekenden dan ook het Vlaams Lokaal Energie- en Klimaatpact (LEKP). Lokale actieplannen worden gekoppeld aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG) van de Verenigde Naties, zodat besturen hun resultaten kunnen monitoren.

Dirk Gyselinck, lid van het directiecomité van Belfius: *“De afgelopen 3 jaren zorgden voor een ongeziene complexiteit, maar Vlaamse lokale besturen maakten indruk met een bewonderenswaardige snelheid van handelen. Vandaag staan hen nog tal van uitdagingen te wachten: de energiecrisis beheren, de lokale economie ondersteunen, zachte mobiliteit bevorderen, de energietransitie versnellen, de sociale cohesie versterken... En ondanks een kostenexplosie slagen steden en gemeenten erin om hun begrotingen op koers te houden en investeringen in een klimaatneutrale samenleving in een stroomversnelling te brengen.*

Om al deze opdrachten succesvol te volbrengen staat Belfius als partner van de publieke sector klaar met duurzame financieringsoplossingen, energiezuinige vastgoedprojecten en betrouwbare en nauwkeurige analyse-instrumenten”.

Meer weten?

[Studie Lokale Financiën - Belfius](#)

Perscontact

Belfius Bank & Verzekeringen

Ulrike Pommee, + 32 (0)2 222 02 57 / ulrike.pommee@belfius.be - press@belfius.be

www.belfius.be

Bijlage

De Waalse steden en gemeenten slagen erin de kostenexplosie op te vangen

Na de gezondheids crisis en de overstromingen van 2021 moesten de lokale besturen vorig jaar het hoofd bieden aan een nooit eerder geziene financiële crisis sinds de jaren '80. De hoge inflatie, die verantwoordelijk is voor de fors gestegen loonkosten en de uit de pan swingende energieprijzen zetten de steden en gemeenten immers aanzienlijk onder druk.

Nu stellen we vast dat de spectaculaire stijging van de gewone uitgaven (+ 16,5%), die door de Waalse steden begroot waren voor 2023 werd opgevangen door een even grote toename van hun gewone ontvangsten (+16,3%).

De gemeenten konden immers in de eerste plaats terugvallen op de indexeringsmechanismen die een rechtstreekse invloed hebben op hun ontvangsten, zoals de opcentiemen op de onroerende voorheffing, alsook op het Gemeentefonds of op diverse toelagen (+12,5%). Daarbij bleef de gemiddelde aanslagvoet vrij stabiel in 2023.

Om de begroting in evenwicht te houden, konden de Waalse gemeenten eveneens rekenen op de zogenaamde "Prêts Oxygène" die enkele steden met financiële problemen hebben aangevraagd, met name om de pensioenlasten te dekken. Maar ook de onverhoopte extra belastingontvangsten die te maken hebben met het tijdschema van de storting van de aanvullende belasting op de personenbelasting brachten soelaas.

Ondanks de fors hogere bouwkosten, slagen de Waalse gemeenten erin hun investeringsdynamiek in stand te houden in 2023.

Volgens de begrotingen 2023 geven alle Waalse gemeenten samen een overschot te zien van 35 miljoen EUR voor het eigen dienstjaar, en van 321 miljoen EUR voor het algemeen totaal. De begrotingen blijven dus in evenwicht, maar de boni zijn zeer klein en zijn te danken aan relatief gunstige omstandigheden.